

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ПРАКТИКУМ**

Частина 2

2015

Тема: Педагогічні умови запровадження інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології (на прикладі ВНЗ США)

План

Вступ

1. Визначення поняття «педагогічні умови» за Г. С. Костюком.
2. Сучасні педагогічні технології у вищій освіті.
3. Особливості встановлення відповідності між понятійно - категоріальним апаратом навчальної дисципліни «бібліотекознавство» та навчальної дисципліни «інформологія» на сучасному етапі розвитку ВНЗ України.

Висновки

Ключові слова: педагогічні умови, педагогічні технології, психолого-педагогічні умови, бібліотекознавство та інформологія, ВНЗ США, вебінар, колаборативне навчання, кейс -метод, коопероване навчання, інновації.

Використана та рекомендована література:

1. Гагіна Н. В. Кооперативне навчання у вищій школі /Н. В. Гагіна //Вісник Житомирського державного університету. - 2012. - №. 64. - С. 98 - 102.
2. Горєва В. В. Інформологічні дослідження в докумєнтознавстві України у 60- 70 -х роках ХХ ст.(на прикладі досліджень Української філії науково - дослідного інституту планування і нормативів при Держплані СРСР у м. Києві) / В. В. Горєва // Архіви України - 2011. - № 2-3 (273). - С. 46 - 56.
3. Данильчук Л. Сутність дефініції «інформація» / Л. Данильчук // Педагогіка і психологія професійної освіти - 2012. - № 5. - С. 18-26.
4. Електронні книжки та електронні читанки (рідери) в бібліотеці: з чого почати? / [уклад. : Пашкова В. С., Ярошенко Т. О.; відп. за вип. Я. Є. Сошинська]; Українська біб. асоц., Нац. парлам. б-ка України, Наук, б-ка Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». - К. : [Самміт-книга], 2013. - 63, [1] с.
5. Ивашко Л. М. Вебинары как инновационные средства реализации учебного процесса при использовании ИКТ. Модели оценки и анализа сложных социально - экономических систем / Л. М. Ивашко, В. С. Торопцов : монография. - Х.: Инжек, 2013. - 664 с.
6. Костюк Г. С. О взаимоотношении воспитания и развития ребенка / Г. С. Костюк // Сов. педагогика, 1956. - № 12. - С. 68-80.
7. Орлик О. В. Кейс-метод і особливості його застосування при підготовці фахівців у ВНЗ / О. В. Орлик // Теорія та методика навчання

- фундаментальних дисциплін у вищій школі: зб. наук, праць. - Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. - Вип. VII. - С. 128 - 135.
8. Осадчий В. В. Методи, форми та засоби професійної підготовки — учителів - тьюторів в умовах дистанційної форми навчання /В. В. Осадчий // Педагогіка, психологія та медико - біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - Харків : ХОВНОКУ - ХДАДМ, 201. - №6. - С. 82 - 86.
9. Солоіденко Г. Міжнародна термінологічна діяльність у галузі бібліотечної справи : словникові проекти та довідково - енциклопедичні видання бібліотек / Г. Солоіденко // Бібліотечний вісник. - 2005. - № 2. - С. 23-31.
10. Януш Я. Роль термінології у формуванні мовно - професійної компетентності фахівців економічного профілю / Я. Януга // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. пр. - К. : КНЕУ, 2001. - Вип. 4. - С. 15-19.
11. American Education : Diversity & Research / ed. H.J. Walberg. - Chicago : A Forum Series of the Voice of America, 1980. -217 с.
12. Davidson C. The future of thinking : learning institutions in a digital age / C. N. Davidson and D. T. Goldberg ; with the assistance of Z. M. Jones. - Cambridge, Mass.: MIT Press, [2010]. - 342 с.
13. Directory of ALA-Accredited Master's Programs in Library and Information Studies / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ala.org/accreditedprograms/directory>. — Назва з екрана.
14. O'Sullivan J. A. Information-theoretic image formation / J. A O'Sullivan, R. E. Blahut, D. L. Snyder // IEEE Transactions on Information Theory. - 1998 - V. 44. - № 6 - С. 2094 - 2123.
15. Richardson J. V. History of American Library Science: Its Origins and Development / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://polaris.gseis.ucla.edu/jrichardson/ALS.pdf>. - Назва з екрана.
16. Robbins - Carter J. The Master's degree : basic preparation for professional practice / J. Robbins - Carter, Ch. A. Seavey // Library Trends. - 1986. - № 34. - С. 561 - 580.
17. Rubin R. E . Foundations of Library and Information Science. — New York : Neal-Schuman Publishers , Inc., 2004. - 495 с.
18. Shannon C. E. A mathematical theory of communication. / C. E Shannon // ACM SIGMOBILE Mobile Computing and Communications Review. - 2001. - № 5 - С. 3-55.
19. Standards for Accreditation of Master's Programs in Library and Information Studies / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ala.org/accreditedprograms/sites/ala.org.accreditedprograms/files/content/standards/standards_2008.pdf. - Назва з екрана.
20. Stielow F. J. Reinventing the library for online education / F. Stielow. - Chicago : ALA, 2014. - 306 с.

Вступ

Якісна професійна діяльність бібліотекаря сприяє кращому ресурсно - інформаційному забезпеченню сучасного суспільства. Інформація наразі швидко втрачає актуальність, тому фахівці бібліотечної та інформаційної галузі повинні якісно та ретельно вміти аналізувати, відбирати, упорядковувати, зберігати та надавати інформацію. Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців бібліотечної справи в Україні необхідно враховувати вимоги часу, неминучий розвиток інформаційно - комунікаційних технологій (ІКТ) та найкращий досвід бібліотечної освіти, запроваджений у зарубіжних країнах. Зокрема, одним із прикладів такого досвіду є професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США. Сполучені Штати Америки є однією із провідних країн, де галузь бібліотекознавства та інформології знаходиться на досить високому рівні розвитку. Ця країна інноваційно підійшла до питання модернізації бібліотечної освіти і є лідером в цій галузі завдяки чітким освітнім стандартам, розробленим Американською бібліотечною асоціацією [11; 13; 15].

1. Дефініцій поняття «педагогічні умови» наразі в психолога - педагогічній літературі існує достатня кількість. Однак ми будемо послуговуватися класичним визначенням видатного українського академіка Г. С. Костюка. На його думку, під педагогічними умовами слід розуміти зміст навчального предмета, особливості осіб, які вчать та методи, прийоми навчання (зараз розширюємо до педагогічних технологій) [6, с.71]. Якщо ми екстраполюємо такий підхід нашого вітчизняного непересічного науковця на виклики сьогодення в освіті, можемо це унаочнити таким чином: педагогічні умови (загальні педагогічні умови у навчально — виховному процесі за Г. С. Костюком) можна розділити на:

- зміст навчального предмета;
- склад тих, хто вчиться;
- методи та засоби навчання.

2. З метою аналізу запровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у вищій освіті, спершу необхідно ознайомитись з деякими їх видами. Однією із таких технологій є кейс - метод (метод ситуаційного навчання), що, як зазначає сучасний український науковець О. В. Орлик, має за мету сформувати фахівця, здатного правильно проаналізувати ситуацію, виявити проблеми і розробити можливі шляхи їх вирішення [7, с. 128]. Існує дві моделі кейс - методів - європейська та американська. У нашому дослідженні нас цікавить більше американська модель, яка передбачає пошук єдиного правильного рішення, чим кардинально відрізняється від моделі європейської, яка допускає варіативність. Цей метод у вищій бібліотечній освіті можна застосовувати під час вивчення принципів обслуговування

користувачів, адже цей аспект бібліотечної роботи є досить складним і в деяких випадках стресовим. Саме тому майбутні фахівці бібліотечної справи повинні бути готовими до аналізу та вирішення проблемних ситуацій. Оскільки, цей метод передбачає аналіз життєвих ситуацій, то такий метод варто використовувати під час проходження студентами виробничої практики у бібліотеці чи іншій інформаційній установі.

Наступною інновацією, яку варто розглянути є *коопероване навчання*. На думку сучасного українського педагога Н. В. Гагіної, сучасні студенти та викладачі звикли більше до конкуренції, ніж до кооперації, проте навчання шляхом кооперованого методу є ефективним у тому випадку, коли студенти працюють над завданням спільно, а оцінюються індивідуально [1, с. 99]. Цей науковець проаналізувала дві моделі кооперованого навчання: «Навчання разом» за Р. Джонсоном та Д. Джонсоном та «Структуру Кагана» С. Кагана, у ході чого прийшла до висновку, що «...широкий вибір структур і методів кооперованого навчання дозволяє використовувати їх на заняттях для виконання творчих завдань, обговорення дискусійних питань, повторення та активізації вивченого матеріалу, поглиблення знань з певних питань, встановлення зв'язків між новим і вже опрацьованим матеріалом; для перевірки розуміння матеріалу, зосередження уваги і роз'яснення незрозумілих моментів, активізації знань, необхідних для опанування нового матеріалу. Доречною вважаємо навчальну кооперацію і під час виконання студентами самостійної роботи для пошуку додаткової інформації з теми, підготовки презентацій, виконання проектів тощо» [1, с. 101-102]. Власне такий метод навчання під час професійної підготовки майбутнього фахівця із бібліотекознавства та інформології є дуже ефективним, адже робота бібліотечного працівника передбачає тісну співпрацю із різними відділами та структурними підрозділами бібліотеки чи інформаційної установи, де вони працюють.

Наступні дві технології особливо широко застосовуються у ВНЗ США під час професійної підготовки бібліотечних працівників, саме тому ми розглянемо їх більш детально.

Колаборативне навчання: досвід США. (від англ. collaborate - співпрацювати). У процесі формування, становлення та розвитку бібліотечної освіти США пройшли довгий шлях. У цій країні бібліотечна освіта розвивалась стрімкими темпами та від прикладної діяльності, якою вона вважалась у середині XIX століття стала потужною науково - освітньою дисципліною, яка охопила увесь інформаційний простір у XXI столітті. Значні досягнення вищої освіти США у процесі інтеграції бібліотекознавства та інформології слугують прикладом для наслідування багатьом країнам. Той факт, що у США академічна спільнота не зразу прийняла застосування сучасних інформаційно - комунікаційних технологій в освіті підтверджує сучасний американський педагог, професор Кеті Девідсон.

У зв'язку з появою таких новітніх освітніх тенденцій, професор К. Девідсон зазначає про появу такого феномену як колаборативне навчання

(collaborative learning). Цей феномен означає процес навчання, котрий за природою подібний до спілкування у соціальній мережі (наприклад Facebook) [12, с. 25]. Суть його полягає у спільному виконанні певних проєктів, взаємному рецензуванні та оцінюванні, а також у обміні інформацією (peer - to - peer information sharing - взаємний обмін інформацією). К. Девідсон визнає, що навчання перемістилось у горизонтальну площину з площини вертикальної, ієрархічної. Це означає, що перехід від моделі «викладач - студент» до моделі «студент - студент» вимагає перегляду діяльності освітніх установ: коледжів, університетів тощо. Командна робота - це глобальна освітня сучасна тенденція у ВНЗ США [12, с. 185].

На її думку одним із найкращих прикладів віртуального освітнього закладу є Вікіпедія — найбільша он - лайн енциклопедія, складена волонтерами - авторами з усього світу [12, с. 1—3].

Цей приклад легко доводить, що на сьогоднішній день навіть веб — сайти можуть вважатись освітніми інституціями. Звичайно вікі — технології та засоби Веб 2.0 наразі отримали велике визнання серед масових користувачів мережі Інтернет. Проте якість деяких матеріалів, представлених посередництвом цих технологій, не завжди відповідає загальноприйнятим в академічному середовищі вимогам. Однак, ми не можемо не зазначити, що процес наповнення інформаційним змістом сторінок Вікіпедії зрештою можна вважати однією із групових форм організації навчання.

Бібліотечна спільнота у США також підтримує ідею «віртуальних інституцій», що свідчить про надання переваги дистанційній формі навчання. Сучасний американський бібліотекознавець Фредерік Стайлоу у своїй книзі «Відкриваючи заново бібліотеки задля он — лайн освіти» («Reinventing the library for online education») підкреслює, що он - лайн освіта розвивалась поступово і нерівномірно. Більшість освітян у США спочатку скептично поставились до ідеї дистанційного навчання і вважали, що ця концепція не має майбутнього, але як і видавництва свого часу обрали шлях он - лайн публікацій, так і освітні заклади (та їхні бібліотеки) вирішили піти на зміни. На початку 2000 - х років професорсько - викладацькі склади американських провідних університетів все ще були в опозиції до інноваційних змін, а процеси автоматизації сприймалися як дратуючий фактор [20, с. 98 - 99]. Однак наразі усе докорінно змінилось.

Вебінар як новітня форма організації навчального процесу у ВНЗ США є дуже широко застосовуваною педагогічною технологією у ВНЗ США. Оскільки сьогодні дистанційна освіта популярна у США, особливо серед, осіб, котрі працюють і бажають навчатись без відриву від виробництва. На думку американського бібліотекознавця Ф. Стайлоу, нова освітня модель організації навчання повинна бути орієнтована на потреби студента, користувача освітніми послугами. Згідно з сучасною бібліотечною та педагогічною термінологією «орієнтована на клієнта» (client - based).

Дистанційна освіта характеризується такими загальними ознаками: здатністю контролювати навчальний процес, переорієнтацією з лекційних занять на практичні та самостійні, відкритістю та доступністю, гнучкістю, інноваційністю, безпечністю та економістю фізичного простору, гнучким тайм - менеджментом. Наразі суспільство зіткнулось із новим феноменом - цифровим університетом (Digital University). У зв'язку із поступовим переходом освіти у он - лайн формат, бібліотеки повинні також переорієнтувати свої послуги на віртуальне середовище [20, с. 100 - 102].

У зв'язку із цією концепцією виникає поняття вебінару. На нашу думку, *вебінар* (web + seminar = webinar) - *одна із сучасних педагогічних технологій, суттєвої ознакою якої є групова взаємодія учасників у єдиному інформаційному освітньому просторі*. Вебінар вважається також однією із інформаційно - комунікаційних технологій колаборативного навчання. За В. Осадчим, вебінар - це віртуальний семінар, організований посередництвом Інтернет - технологій [8, с. 82-86]. Л. Івашко зазначає, що: вебінар є по суті віртуальним семінаром, що проводиться посередництвом Інтернет технологій і надає можливість ведучому передавати інформацію, а учасникам отримувати її, таким чином, навчаючись у віртуальному класі чи аудиторії, в якому є можливість чути та бачити один одного, не залежно від територіального місцезнаходження [5, с. 643 - 659].

Оскільки на сьогоднішній день, бібліотечно - інформаційна освіта у США поступово долучається до процесу дистанційного навчання, використання вебінарів як однієї із сучасних педагогічних технологій стає дедалі популярнішим. Вебінари, присвячені проблемам вивчення бібліотекознавства та інформології, а також інших дисциплін часто проводяться між університетом Північної Кароліни та університетом Дюк (м. Дюрем, Північна Кароліна, США). Вебінар або спільний між університетський он-лайн семінар зазвичай передбачає телеміст між двома або більше групами студентів та викладачів університетів — учасників, котрі фізично знаходяться кожен на території свого університету та спілкуються посередництвом інформаційно - комунікаційних технологій. Такий семінар можна класифікувати як інноваційну форму організації навчання, тобто таку, яка поєднує аудиторне групове заняття із дистанційним он - лайн семінаром.

Використання різноманітних, а часто сучасних інноваційних педагогічних дає змогу викладачам у ВНЗ США, особливо у бібліотечних школах (кафедрах) виховати студентів, котрі будуть готові до подальшої ефективної професійної діяльності.

Навчальний план бібліотечної школи університету Північної Кароліни складається із дисциплін, котрі наповнено змістом про загальні положення планування, організацію, стимулювання, контроль при створенні інформаційних ресурсів і послуг. Такий навчальний план включає дисципліни із формування інформаційних ресурсів, принципів комунікації, менеджменту колекцій, опису бібліотечних ресурсів, бібліотечного обслуговування, аналізу та оцінці інформації тощо [16; 17; 19].

3. Особливості встановлення відповідності між понятійно - категоріальним апаратом навчальної дисципліни «бібліотекознавство» та навчальної дисципліни «інформологія» на сучасному етапі розвитку ВНЗ України.

Оскільки термінологія відіграє важливу роль у формуванні мовно - професійної компетентності майбутніх фахівців із різних галузей знань [10, с. 15 - 19], то зупинимось детальніше на деяких інформологічних термінах, пов'язаних із бібліотечною справою прямо або опосередковано. На думку сучасних українських бібліотекознавців (В. Пашкової, Г. Солоіденко, Т. Ярошенко), бібліотечна справа із площини соціо - гуманітарної переходить поступово у площину соціальних комунікацій, тому бібліотечна термінологія неминуче збагачується поняттями інформологічного характеру [4; 9]. Зокрема, останнім часом до тезаурусу бібліотечної справи увійшли такі поняття: база даних, XML документ, електронний каталог, веб - сайт, інформаційна архітектура, обробка метаданих тощо [2; 3; 14; 18]. Для усвідомлення процесу інтеграції професійних термінологічних баз зауважимо, що інформологія та бібліотечна справа термінологічно поєднуються за рахунок спільного використання понять, притаманних інформатиці, кібернетиці, математичній теорії інформації тощо. При аналізі зазначеної проблеми виявилось, що суперечності можуть виникати у професійному середовищі та, як правило, спричинені рівнем усвідомлення принципів застосування сучасних інформаційно - комунікаційних технологій (ІКТ) у бібліотечній справі. Основні чинники, котрі не є визначальними, проте мають значний вплив на сприймання, а уподальшому й використання ІКТ у бібліотечній галузі: вік працівника; рівень професійної підготовки; профільність / непрофільність освіти; практичний досвід роботи з ІКТ; психологічні особливості індивіда щодо використання ІКТ у професійній діяльності, особливо у бібліотечній сфері.

Висновки

Застосування сучасних інформаційно - комунікаційних технологій є дуже ефективним при формуванні інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі бібліотекознавства та інформології в Україні.

Навчання повинно мати також прив'язку до реальних життєвих ситуацій, які можуть бути досить складними, психологічно некомфортними.

У СЛПА найпопулярнішими педагогічними технологіями, що дозволяють забезпечити належні педагогічні умови здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології є кейс - метод, колаборативне та коопероване навчання, а також вебінари.

Додаткову увагу варто приділити особливостям понятійно — категоріальному апарату двох наук і навчальних дисциплін «Бібліотекознавства» та «Інформологія». Взаємодія, вплив цих двох наук

іноді спричиняє певну суперечність у професійному світогляді фахівців в термінологічному аспекті. На нашу думку, зняття цієї суперечності можливе лише шляхом вивчення глибинних зв'язків цих двох наук.

Контрольні запитання та завдання

1. Що розуміється під поняттям «педагогічні умови» за Г. С. Костюком?
2. Що означає поняття «вебінар»?
3. Які моделі кооперованого навчання ви знаєте?
4. Як ви розумієте концепцію колаборативного навчання?
5. У чому, на вашу думку, полягає основна складність поєднання термінологічного апарату бібліотекознавства та інформології?
6. Яка роль сучасних ІКТ у здійсненні професійної підготовки майбутніх фахівців у будь - якій галузі?
7. У чому, на Вашу думку, полягає ефективність колаборативного навчання?
8. Проаналізуйте конфліктну ситуацію та запропонуйте її вирішення: «Користувач звернувся до бібліотеки із запитом терміново виконати замовлення на примірник, котрий на даний момент вже видано іншому користувачеві, як бібліотекар повинен діяти, щоб не розголошувати конфіденційної інформації (про читача, котрий зараз читає запитуваний примірник) та не спровокувати конфлікту із читачем, котрий потребує цей самий примірник (зважаючи, що запитуваний документ у бібліотеці в одному екземплярі) ?

Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю

1. Чому, на Вашу думку, не всі освітяни у США з ентузіазмом сприйняли концепт дистанційної освіти?
2. Спробуйте розробити конфліктну ситуацію у контексті бібліотечного обслуговування з кількома варіантами її вирішення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати стандарти з акредитації магістерських програм із бібліотекознавства та інформології Американської бібліотечної асоціації (Standards for Accreditation of Master's Programs in Library and Information Studies)
2. Звернути увагу на важливість мотивації абітурієнта при вступі до ВНЗ США на спеціальність «бібліотекознавство та інформологія»